

უმაღლესი განათლების ეკონომიკურ- მმართველობითი პრობლემები საქართველოში

DOI - 10.36962/ecs105/1-2/2022-134

თეონა მეხრიშვილი
სტუ დოქტორანტი
მეცნ. ხელმძღვანელი:
ანზორ კურატაშვილი,
სტუ ასოც. პროფესორი
Mekhrishvileona1@gmail.com

რეზიუმე

უმაღლესი განათლების ეკონომიკურ-მმართველობითი პრობლემების შესწავლას განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს საზოგადოებისა და სახელმწიფოს ეფექტიანი ფუნქციონირებისა და მართვისათვის, რამეთუ აღნიშნული პრობლემების კვლევის გარეშე შეუძლებელი იქნება ამ პრობლემების გადაჭრა.

ვითარების გამოსწორების გზების ძიებაზე ფიქრის დროს ორ მთავარ საკითხს ვაწყდებით: ფინანსურსა და შინაარსობრივს.

იმისთვის, რომ უმაღლესი განათლების ხარისხი გაუმჯობესდეს, დაფინანსების გაზრდასთან ერთად მნიშვნელოვანია ის, თუ სად და როგორ დაიხარჯება გაზრდილი დაფინანსება. ჩემი აზრით, ხარისხის გასაზრდელად საჭიროა სწავლების ინტერნაციონალიზაცია და იერარქიზაცია.

ინტერნაციონალიზაცია იმას გულისხმობს, რომ საჭიროა ქართული უმაღლესი განათლების სისტემის ჩართვა საერთაშორისო საგანმანათლებლო სივრცეში. ამისთვის თვითონ სწავლების პროცესი უნდა დაუახლოვდეს საერთაშორისო სტანდარტებს.

უმაღლესი განათლების რეფორმის ერთერთი მნიშვნელოვანი კომპონენტი არის იერარქიზაცია, ანუ პრიორიტეტულობის

მიხედვით სფეროების დაყოფა. ეს გულისხმობს არა მხოლოდ არსებული აკადემიური პერსონალის დონის შეფასებას, არამედ ისეთი დარგების გამოვლენას, სადაც პატარა, განვითარებად ქვეყანას შეუძლია სტუდენტს საერთაშორისო დონის განათლება შესთავაზოს.

შემოთავაზებულია რეკომენდაციები უმაღლესი განათლების ეკონომიკურ-მმართველობითი პრობლემების გადაჭრის გზების შესახებ.

საკვანძო სიტყვები: განათლება, ეკონომიკურ-მმართველობითი პრობლემები, სახელმწიფო, ეფექტიანი ფუნქციონირება, მართვა.

ძირითადი ტექსტი

საქართველოში უმაღლესი განათლების ეკონომიკურ-მმართველობით პრობლემებთან დაკავშირებით ერთ-ერთ პუბლიკაციაში ვკითხულობთ შემდეგს:

„დღევანდელი კანონმდებლობით, უმაღლესი განათლების სისტემის საერთაშორისო სტანდარტებთან შესაბამისობა და მისი ხარისხის მუდმივი გაზრდა სახელმწიფოს პრეროგატივაა. ამ მიზნით, 2010 წლიდან უმაღლესი საგანმანათლებლო პროგრამების აკრედიტაციის პროცესი უმაღლესი განათლების ხარისხის უზრუნველყოფის ძირითად გარე მექანიზმად გამოცხადდა. შეიქმნა განათლების ხარისხის განვითარების ეროვნული ცენტრი, ერთადერთი უწყება, რომელიც საგანმანათლებლო პროგრამების სტანდარტებთან შესაბამისობას ამოწმებს.

როგორც მეცნიერები ამბობენ, – ეს არის ტვინი, ერთგვარი ჰაბი, სადაც ყველა ინფორმაცია იკრებს თავს. ესაა უწყება, რომელიც უმაღლესებში ხარისხის გონივრული დონის მიღებას უნდა უზრუნველყოფდეს. მათ მიერ სწორად გადადგმული ნაბიჯი თუ შეცდომა ასახვას 5-10 წლის მერე ჰპოვებს.“¹

1 ეკა სარია. უმაღლესი განათლების პრობლემა საქართველოში – ვინ, რას და როგორ ასწავლის სტუდენტებს. <http://eugeorgia.info/ka/article/431/umaglesi-ganatllebis-problema-saqartveloshi---vin-ras-darogor--aswavlis-studenteb/>

უმაღლესი განათლების პრობლემებთან დაკავშირებით მეტად მნიშვნელოვანია ნაშრომი: „უმაღლესი განათლებისა და მეცნიერების სტრატეგიული განვითარება საქართველოში“¹, მომზადებული პოლიტიკის, დაგეგმვისა და მართვის საერთაშორისო ინსტიტუტის მიერ.

კერძოდ, მოცემული ნაშრომიდან ყურადღებას გავამახვილებ მასში აღნიშნულ უმაღლესი განათლების და მეცნიერების ძირითად პრობლემებზე:

„უმაღლესი განათლების სისტემის ზოგადი და უმნიშვნელოვანესი პრობლემაა სისტემის გრძელვადიანი სტრატეგიული განვითარების ხედვისა და შესაბამისი სამოქმედო გეგმის/გეგმების არარსებობა, სამართლებრივი დებულებების/ურთიერთობების მყისიერი და ხშირი ცვლა, მათი არაეფექტური რეგულირება.

პრობლემას წარმოადგენს კვლევებისა და ღრმა და სანდო სტატისტიკურ მონაცემებზე დაყრდნობილი ანალიზის ნაკლებობა. შესაბამისად, ფრაგმენტული და ნაკლებეფექტურია სისტემის განვითარების ამჟამინდელი პოლიტიკა“².

შემდეგ ნაშრომში ვკითხულობთ:

„უნივერსიტეტების ავტონომიურობისა და აკადემიური თავისუფლების თვალსაზრისით მნიშვნელოვანი პრობლემაა სხვადასხვა ორგანიზაციულ-სამართლებრივი ფორმით დაფუძნებული უნივერსიტეტებისათვის უფლებამოსილებების კანონით არაერთგვაროვანი რეგლამენტაცია, შესაბამისად, განსხვავებულია მათი ავტონომიის დონეც.

გაცილებით ფართო შეზღუდვებია დანესებული სსიპ-ების შემთხვევაში, ხოლო კერძო უნივერსიტეტები ყველაზე ნაკლები შეზღუდვების პირობებში ფუნქციონირებენ, რაც უნივერსიტეტების თავისუფალი კონკურენციის პირობებში მათი მოქმედებაში ყოფნის/საკუთარი დანიშნულების შესრულების

1 უმაღლესი განათლებისა და მეცნიერების სტრატეგიული განვითარება საქართველოში. განათლების პოლიტიკის, დაგეგმვისა და მართვის საერთაშორისო ინსტიტუტი. თბილისი, 2013. – 29 გვ.

2 უმაღლესი განათლებისა და მეცნიერების სტრატეგიული განვითარება საქართველოში. განათლების პოლიტიკის, დაგეგმვისა და მართვის საერთაშორისო ინსტიტუტი. თბილისი, 2013. გვ. 21.

არსებით ბარიერად უნდა იქნეს განხილული. სახელმწიფოს მიერ დაფუძნებული უნივერსიტეტების სამართლებრივი ფორმის განსაზღვრა/ცვლილება არ უნდა უკავშირდებოდეს ამა თუ იმ მმართველი პოლიტიკური ძალის გემოვნებას/ინტერესებს¹.

უმაღლესი განათლების ფინანსურ პრობლემებთან დაკავშირებით, მოცემულ ნაშრომში აღნიშნულია შემდეგი:

„გარდა ფინანსური სახსრების საერთო სიმწირისა, როგორც სასწავლო, ასევე კვლევითი კომპონენტებისათვის, უმაღლესი განათლების დაფინანსების არსებული სისტემის მთავარი უარყოფითი მხარეა მისი ექსკლუზიურობა – რადგან სახელმწიფო გრანტი სწავლების გადასახადს ფარავს, დაფინანსების მოცულობის გაზრდა ასევე გამოიწვევს სწავლების გადასახადის გაზრდას. გარდა ამისა, ასეთი მექანიზმით დაფინანსება იწვევს უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულებების მხრიდან მოთხოვნად პროგრამებზე მიწოდების მოცულობის ზრდას და, პირიქით, ნაკლებად პრესტიჟული პროგრამებზე მიწოდების შემცირებას. კიდევ ერთ პრობლემას, რომელსაც დაფინანსების არსებული მექანიზმი ქმნის, წარმოადგენს კერძო უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულებების შედარებით პრივილეგირებული მდგომარეობა: კერძო უმაღლეს საგანმანათლებლო დაწესებულებებში სახელმწიფო გრანტის მქონე სტუდენტთა წილი სტუდენტთა მთლიან რაოდენობაში დაახლოებით იგივეა, რაც საჯარო უმაღლეს სასწავლებლებში. შესაბამისად, სტუდენტთა რაოდენობის პროპორციულად ისინი სახელმწიფოსგან დაახლოებით იმავე ოდენობის დაფინანსებას იღებენ.

სახელმწიფო ბიუჯეტიდან საბაზო დაფინანსების შემცირებისა და, ფაქტობრივად, გაუქმების პირობებში სახელმწიფო სასწავლო გრანტი წარმოადგენს სახელმწიფოსგან დაფინანსების მიღების ერთადერთ საშუალებას. ამასთან, რადგან კერძო უმაღლეს საგანმანათლებლო დაწესებულებებს, საჯარო დაწესებულებებისაგან განსხვავებით, შეუძლიათ ნებისმიერი

1 უმაღლესი განათლებისა და მეცნიერების სტრატეგიული განვითარება საქართველოში. განათლების პოლიტიკის, დაგეგმვისა და მართვის საერთაშორისო ინსტიტუტი. თბილისი, 2013. გვ. 21.

მოცულობით სწავლების საფასურის დაწესება, მათი საერთო შემოსავლები მნიშვნელოვნად აღემატება საჯარო დაწესებულებების შემოსავლებს¹.

აკადემიურ და დასაქმების სფეროებს შორის რეალური კავშირის არარსებობა დიდი პრობლემაა, როდესაც საქმე უნივერსიტეტების კურსდამთავრებულთა დასაქმებას ეხება.

უმაღლესი განათლების ხარისხის უზრუნველყოფის მექანიზმები ფორმალურად შემუშავებული და ამოქმედებულია, მაგრამ სწორედ ეს ფორმალურობა წარმოადგენს მთავარ პრობლემას, რასაც ემატება მცირე ქვეყნისთვის დამახასიათებელი პრობლემები.

ზემოაღნიშნული და სხვა მრავალი ეკონომიკურ-მმართველობითი პრობლემის გადაჭრა წარმოადგენს საქართველოში უმაღლესი განათლების განვითარების აუცილებელ პირობას, რომლის გარეშეც შეუძლებელი იქნება საზოგადოებისა და სახელმწიფოს ეფექტიანი ფუნქციონირება.

ვითარების გამოსწორების გზების ძიებაზე ფიქრისას ორ მთავარ საკითხს ვადგებით: ფინანსურსა და შინაარსობრივს.

იმისთვის, რომ გავაუმჯობესოთ უმაღლესი განათლების ხარისხი, მხოლოდ დაფინანსების გაზრდა არ იქნება საკმარისი. მნიშვნელოვანია ის, თუ სად და როგორ დაიხარჯება გაზრდილი დაფინანსება. უმაღლესი განათლების ხარისხის გასაზრდელად საჭიროა სწავლების ინტერნაციონალიზაცია და იერარქიზაცია.

ინტერნაციონალიზაცია იმას გულისხმობს, რომ საჭიროა ქართული უმაღლესი განათლების სისტემის ჩართვა საერთაშორისო საგანმანათლებლო სივრცეში. ამისთვის თვითონ სწავლების პროცესი უნდა დაუახლოვდეს საერთაშორისო სტანდარტებს...

უმაღლესი განათლების რეფორმის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი კომპონენტი არის იერარქიზაცია, ანუ პრიორიტეტულობის მიხედვით სხვადასხვა სფეროს დაყოფა. აქ მნიშვნელოვანია

1 უმაღლესი განათლებისა და მეცნიერების სტრატეგიული განვითარება საქართველოში. განათლების პოლიტიკის, დაგეგმვისა და მართვის საერთაშორისო ინსტიტუტი. თბილისი, 2013. გვ. 21-22.

ის, რომ ობიექტურად მოხდეს იმის შეფასება, თუ სად უფრო დიდი შანსი აქვს ქართულ საგანმანათლებლო დაწესებულებებს, რომ სტუდენტს საერთაშორისო სტანდარტების განათლება მიაწოდონ. ეს გულისხმობს არა მხოლოდ არსებული აკადემიური პერსონალის დონის შეფასებას, არამედ ისეთი დარგების გამოვლენას, სადაც პატარა, განვითარებად ქვეყანას შეუძლია სტუდენტს საერთაშორისო დონის განათლება შესთავაზოს.

განსაკუთრებით უნდა აღინიშნოს, რომ უმაღლესი განათლების ეკონომიკურ-მმართველობითი პრობლემის გადაჭრა წარმოუდგენელია უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულებების კონკურენტუნარიანი ფუნქციონირების პრობლემების დადგენისა და გადაჭრის გარეშე, ხოლო უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულებების კონკურენტუნარიანი ფუნქციონირების პრობლემები უშუალოდ დაკავშირებულია უმაღლესი განათლების ეკონომიკურ-მმართველობით პრობლემებთან.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. **ეკა სარია.** უმაღლესი განათლების პრობლემა საქართველოში – ვინ, რას და როგორ ასწავლის სტუდენტებს. <http://eugeorgia.info/ka/article/431/umaglesi-ganatilebis-problema-saqartveloshi---vin-ras-da-rogor-aswavlis-studenteb/>.

2. **უმაღლესი განათლებისა და მეცნიერების სტრატეგიული განვითარება საქართველოში.** განათლების პოლიტიკის, დაგეგმვისა და მართვის საერთაშორისო ინსტიტუტი. თბილისი, 2013.

REFERENCES:

1. **Eka Saria.** The problem of higher education in Georgia - who, what and how teaches students.

<http://eugeorgia.info/ka/article/431/umaglesi-ganatilebis-problema-saqartveloshi---vin-ras-da-rogor-aswavlis-studenteb/>.

2. **Strategic Development of Higher Education and Science in Georgia.** The International Institute for Education Policy, Planning and Management. Tbilisi, 2013

ECONOMIC-MANAGERIAL PROBLEMS OF HIGHER EDUCATION IN GEORGIA

Teona Mekhrishvili

PhD Student of GTU,
Mekhrishviliteona1@gmail.com

Scientific Supervisor:

Anzor Kuratashvili,

Associate Professor of GTU

RESUME

The study of economic-managerial problems of higher education has the special importance for the effective functioning and management of the society and the state because without researching mentioned problems it will be impossible to solve these problems.

When thinking about finding the ways to rectify the situation, we encounter two major issues: financial and substantive.

In order to improve the quality of higher education, along with increasing funding, it is important to know where and how increased funding will be spent. In my opinion, at least three conditions are required to increase quality: internationalization, standardization and hierarchization of education.

Internationalization implies the need to integrate the Georgian higher education system into the international educational space. For this, the teaching process needs to be closer to the international standards.

One of the important components of higher education reform is the hierarchization, division of areas according to the priority. This implies not only assessing the level of existing academic staff but also identification areas where a small developing country can offer a student international level education.

The article offers recommendations about the ways to solve the economic-managerial problems of higher education.

Key words: Education, economic-managerial problems, state, efficient functioning, management.